

УДК 378.093.5.011.3-051:376-056.264-053.4
DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.96.10>

Н. В. Соха

старший викладач кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Запорізького національного університету

КОМПОНЕНТИ, КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті представлено докладне дослідження концептуальних та теоретичних основ розроблення структурної моделі готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі. Зокрема, в статті розглядається визначення понять «структура та «модель».

Автором визначено зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на готовність майбутніх логопедів. Зовнішні фактори включають реформування системи освіти, вищої освіти, зокрема, та збільшення соціального попиту на підготовку майбутніх логопедів відповідно до вимог стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, Логопедія, здатних ефективно працювати в умовах інклюзії. Внутрішні чинники стосуються визначення педагогічних умов створення освітнього середовища для формування професійної компетентності майбутніх фахівців логопедів та професійно-особистісних якостей, які нададуть змоги майбутньому логопеду вдало здійснювати професійну діяльність.

В дослідженні докладно проаналізовано кожен з блоків запропонованої структурної моделі: методологічно-цільовий, організаційно-змістовий та діагностико-результативний. Визначено мету, завдання, принципи, методологічні підходи, педагогічні умови, методи, форми реалізації розробленої структурної моделі, а також етапи формування готовності до здійснення професійної діяльності. В структурі моделі визначено чотири ключові компоненти готовності: професійно-особистісний, емоційно-ціннісний, комунікативно-когнітивний та діяльнісно-поведінковий. Кожен з цих компонентів вказує на важливі аспекти готовності майбутнього логопеда до здійснення професійної діяльності.

Для оцінки запропонованих рівнів було використано чотири критерії: теоретико-когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-мовленнєвий, діяльнісно-практичний. Відповідно до визначених критеріїв автором запропоновано показники визначення.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з практичною перевіркою ефективності впровадження структурної моделі для підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, Логопедія.

Ключові слова: структурна модель, готовність логопедів, діти з ООП, інклюзія, логопед.

Постановка проблеми. Зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами, впровадження інклюзивної освіти на всіх рівнях системи освіти та розвиток Нової української школи ведуть до підвищення соціального запиту на фахівців у сфері спеціальної освіти та, зокрема логопедії, змінюючи вимоги суспільства та закладів вищої освіти до підготовки майбутніх спеціалістів. З точки зору професійної діяльності спеціального педагога, логопеда, яка полягає у здійсненні профілактичного, діагностичного, корекційно-розвиткового впливу на осіб з ООП, комунікативно-мовленнєва компетентність є важливою, невід'ємною складовою професійної компетентності майбутнього фахівця. Саме компетентна комунікативно-мовленнєва педагогічна діяльність стає запорукою не тільки передачі знань, позитивних якостей особистості, а й виконує функцію емоційно-естетичного впливу в процесі формування особистості з пору-

шеннями психофізичного розвитку. Від усвідомлення здобувачами вищої освіти набуття вище зазначених компетентностей, в майбутньому залежить успішність їхньої професійної діяльності та ефективний супровід дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з мовленнєвими порушеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування комунікативно-мовленнєвої компетентності у здобувачів вищої освіти впродовж тривалого часу є предметом дослідження багатьох науковців. Даній науковій проблемі приділяли увагу А. Богуш, А. Капська, Р. Мартинова, С. Миронова, М. Пентелюк, Н. Гавриш, К. Крутий, О. Корніяка, О. Мартинчук, О. Залевська Л. Мацько, А. Михальська, Г. Сагач, Л. Скуратівський тощо [11]. Незважаючи на наявність численних досліджень, присвячених проблемі формування професійної комунікативно-мовленнєвої компетентності

здобувачів вищої освіти, вважаємо за необхідне приділити увагу проблемі розробки ефективної структурної моделі готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

Мета статті. Представити та обґрунтувати теоретичні засади структурної моделі готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для повноти усвідомлення процесу розробки структурної моделі, пропонуємо розглянути сутність поняття «структура» та «модель». За визначенням «Великого тлумачного словника сучасної української мови» поняття «структура» означає «взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого; будову». «Динамічна структура: у системі обробки інформації – система даних, яка може змінюватися в процесі використання [1, с. 1405]. У філософському енциклопедичному словнику запропоновано визначення поняття «модель». «Модель – це предметна, знакова чи розумова (уявна система), що відтворює, імітує або відображає якісь визначальні характеристики, тобто принципи внутрішньої організації, функціонування...», «моделювання – є науковим методом непрямого (опосередкованого) дослідження об'єктів пізнання» [13, с. 391].

Відповідно, створення структурної моделі надає можливість досліджувати та представляти результати у певному вигляді для проведення аналізу. З наукової точки зору, моделювання є важливим інструментом системного аналізу, що дасть змогу оцінити важливі параметри професійної, особистісної та комунікативно-мовленнєвої компетентності як однієї з складових професійної.

Пропонуємо аналіз моделей підготовки педагогів до фахової діяльності в роботах деяких науковців, з метою визначення структурних компонентів для розробки власної структурної моделі готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі.

У дослідженні Мартинчук О. В. запропоновано «Модель підготовки майбутнього фахівця зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. блоки своєї моделі: цільовий блок (зовнішні, внутрішні чинники та мета); концептуальний блок (освітні концепти: методологічний, теоретичний, практичний); організаційний блок (педагогічні умови); змістово-процесуальний блок (напрями реалізації компетентнісно-контекстної технології в умовах освітнього середовища проф. підготовки, результативний, моніторинг результативності та ефективності підготовки, а також компоненти готовності; рівні

готовності до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі; результат [7, с. 295].

Гиллярська О. І., у своїй моделі формування професійно-орієнтованої риторичної компетентності (ПОРК) майбутніх вчителів у педагогічних коледжах, виділяє наступні структурні компоненти: концептуально-цільовий (мета, завдання, методологічні підходи); змістовий (підходи до навчання, принципи, цикли психолого-педагогічних та гуманітарних предметів, спеціальні курси); операційний (методика професійно-риторичної підготовки (форми, методи, засоби, технології)); результативно-оцінний (компоненти, критерії, рівні, результат) [2, с. 104].

В свою чергу Черніченко Л. А., розробляючи модель підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти виділяє: методологічно-цільовий блок, який містить в собі мету, підходи, принципи, суб'єкти, етапи; змістово-процесуальний блок, в якому зазначено завдання, зміст, форми, методи; оцінно-результативний блок, де подано критерії, показники, рівні, результат [13, с. 119].

У модель формування готовності майбутніх учителів-логопедів до роботи в умовах інклюзії Каплієнко А. І. виділено: цільовий блок (соціальний запит, методологічні підходи, принципи, мета); організаційний блок (педагогічні умови); змістово-операційний (етапи, напрями реалізації, форми та методи навчання); оцінний блок (компоненти готовності, рівні готовності, результат) [5, с. 86].

Як показує аналіз наукових джерел, існує багато різних моделей, які розробляються відповідно до їх сфери використання, способу представлення, врахування фактору часу тощо. Вважаємо, що прийнятною до нашого об'єкту дослідження буде динамічне моделювання, оскільки моделювання підготовки майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі є динамічним процесом, який має врахувати зміни та розвиток сучасних тенденцій в освіті, що й зумовлює розгляд етапності цього процесу.

На основі узагальненого науково-практичного досвіду структурного моделювання систем професійної підготовки ми визначили основні етапи цього процесу: постановка завдання, побудова, перевірка на достовірність, застосування і оновлення (корегування) моделі, що знайшло відображення у трьох блоках запропонованої нами моделі, а саме методологічно-цільовому (соціальне замовлення, мета, завдання, методологічні підходи та принципи), організаційно-змістовому (зміст, педагогічні умови, форми, методи та засоби навчання) та діагностико-результативному (кількісні і якісні параметри діагностики: критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності).

Зазначимо, що структурування за блоками є умовним, оскільки усі структурні компоненти моделі є взаємообумовлені та доповнюють один одного та в цілому утворюють цілісну картину процесу професійної підготовки. Через таку взаємодію блоків можемо прослідкувати цілеспрямованість, послідовність та ефективність впливу взаємопов'язаних компонентів на процес професійної підготовки майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

Враховуючи концептуальні засади формування професійної компетентності майбутнього фахівця та спираючись на Закон України «Про вищу освіту», де компетентність визначається як «...здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей...» [4], в дослідженні було поставлено за мету визначити концептуальні блоки моделі, визначити компоненти професійної готовності майбутніх фахівців-логопедів та розробити критерії оцінювання рівнів професійної, особистісної та комунікативно-мовленнєвої готовності. Розробка моделі дозволяє визначити вплив освітніх компонентів програми, на генерування готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі, від вступу до закінчення ЗВО.

На основі аналізу наукових джерел було розроблено структурну модель даної готовності (Рис. 1).

Оскільки, подальше дослідження вимагає визначення показників та рівнів сформованості готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі, зазначених у моделі критеріїв, вважаємо необхідним обґрунтувати представлені в нашій моделі блоки.

Методологічно-цільовий блок.

Одним із визначень слова «методологія» є «сукупність підходів, способів методів, прийомів, процедур, що застосовуються в процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети...» [6, с. 374].

У методологічний аспект структурної моделі готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі належать такі елементи як:

1) принципи (загально дидактичні, спеціальні (принцип мотивації навчально-пізнавальної діяльності, оптимізації навчання, зв'язку навчання з практикою, спільної діяльності викладача і сту-

дента в освітньому процесі), принцип розвитку інклюзивного навчання);

2) методологічні підходи (системний, особистісно-орієнтований, студентоцентризований, компетентнісний, діяльнісний, аксіологічний);

3) загальні змістовні характеристики (соціальне замовлення, мета, завдання).

Навчання у ЗВО базується на обґрунтованих і перевіреніх практикою дидактичних принципах, які визначаються закономірностями та завданнями освіти, і є основними вимогами, що визначають загальне спрямування педагогічного процесу. Принципи навчання є основою для створення правил навчання, відображаючи ключовий аспект освітнього процесу.

Принципи педагогічного процесу – система основних вимог до навчання і виховання, дотримання яких дає змогу ефективно розв'язувати проблеми всебічного розвитку особистості [3, с. 52].

Процес навчання у ЗВО базується як на загально-дидактичних, так і на специфічних принципах навчання. Відповідно, методологічно-цільовий блок нашої авторської структурної моделі спирається на наведені нижче принципи: науковості, системності та послідовності, доступності навчання, зв'язку навчання з практичною діяльністю, свідомості та активності, принцип наочності, міцності засвоєння знань, умінь та навичок, індивідуального підходу, принцип емоційної підтримки, гуманізації навчання та виховання, єдності національного й загальнолюдського [3; 8].

Говорячи про систему навчання у ЗВО, слід зазначити, що він має також свої особливості, а саме: орієнтацію на вивчення науки в розвитку, що сприяє зближенню самостійної роботи студентів з науково-дослідницькою роботою викладача; поєднання навчальної та наукової діяльності викладача, оскільки він не тільки навчає, але й активно займається дослідженнями у своїй галузі знань; професіоналізація процесу викладання, тому що викладання та навчання у ЗВО спрямоване на підготовку здобувачів вищої освіти до професійної діяльності. У відповідності до цих особливостей передбачається дотримання специфічних принципів навчання.

Так, до специфічних принципів навчання у структурній авторській моделі віднесено: принцип мотивації навчально-пізнавальної діяльності, оптимізації навчання, зв'язку теорії з практикою, професійної спрямованості, спільної діяльності викладача і студента в освітньому процесі.

Навчання у ЗВО передбачає обов'язкове встановлення взаємодії між суб'єктами навчально-виховного процесу, відповідно до принципу спільної діяльності викладача і студента в освітньому процесі. Дана взаємодія відображається:

– з боку викладачів: у розвитку ініціативності, активності, самостійності студентів, прояві емпатії

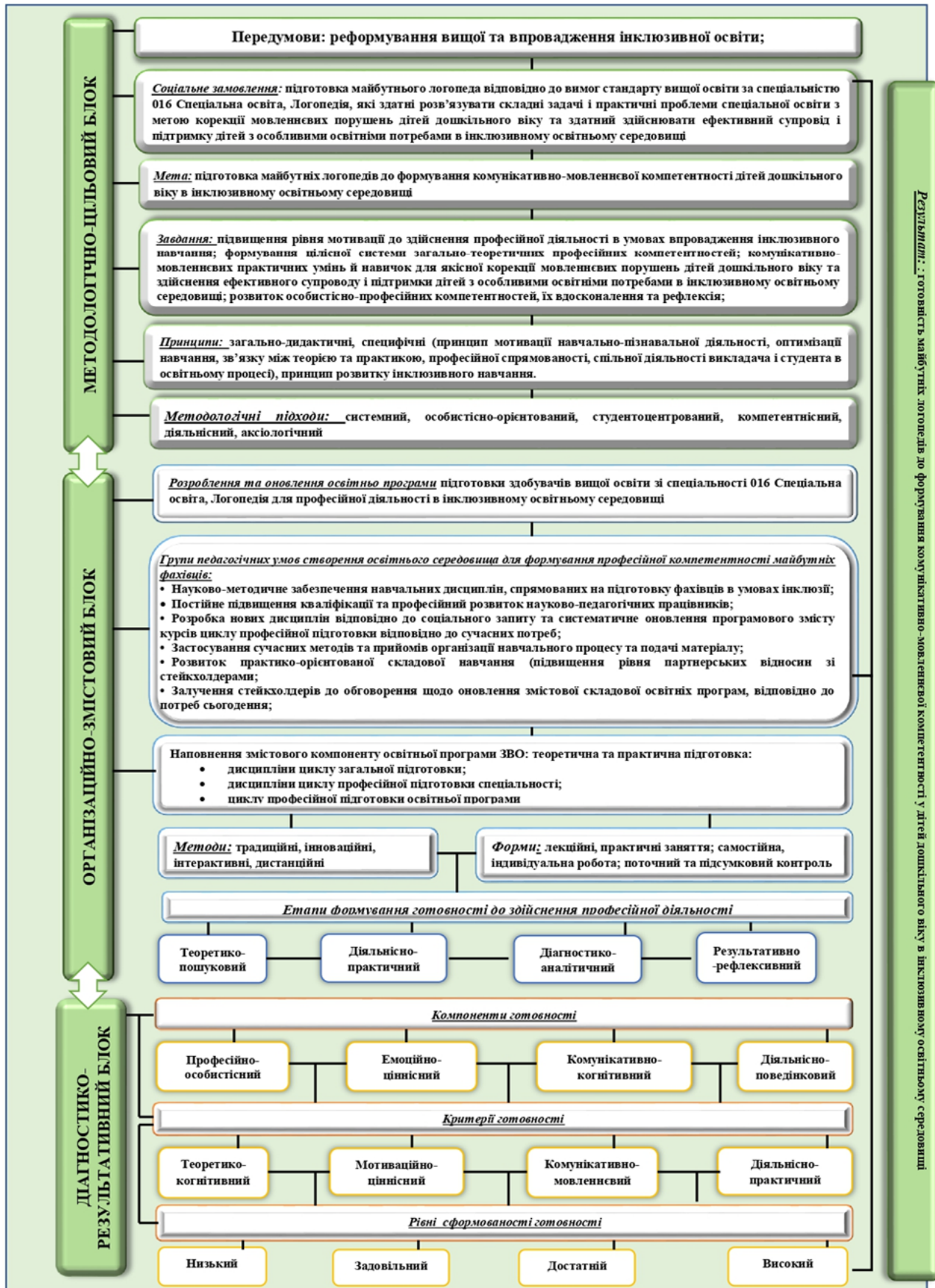

Рис. 1. Структурно-функціональна модель готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі

та розуміння внутрішнього світу студентів, наданні необхідної педагогічної підтримки, поважному, демократичному, але принциповому та вимогливому ставленні до здобувачів вищої освіти;

– з боку студентів: в активному та зацікавленому ставленні до навчання (участь у дискусіях, розв'язанні проблемних ситуацій, дослідницькій роботі, відповідальному ставленні до вирішення завдань під час різних видів практики тощо).

До окремої групи специфічних принципів відносимо принципи інклюзивної освіти: принцип рівного доступу до навчання усіх дітей, визнання цінності кожної дитини, інтеграції усіх учнів у єдиному навчальному середовищі, додаткової підтримки для досягнення успіхів у навчанні, розвитку та виховання у родинному оточенні, використання сучасних досліджень для реалізації інклюзивної моделі навчання, командного підходу у навчанні для забезпечення комплексного впливу на дітей з ООП.

Оскільки, згідно з принципами інклюзивної освіти, у фокусі уваги знаходиться дитина з її потребами, можливостями та бажаннями, а процес навчання базується на принципах особистісно-орієнтованої педагогіки, то змінюються стандарти підготовки майбутніх спеціальних педагогів/логопедів та вимоги до їх професійної компетентності. Тому, методологічну основу даного блоку складають системний, особистісно-орієнтований, студентоцентрований, компетентнісний, діяльнісний, аксіологічний підходи, які базуються на принципах науковості, системності, доступності, наступності, наочності, творчої професійно-педагогічної спрямованості, самостійності, цілісного поєднання знань, інтеграції, інтерактивності та мобільності.

До організаційно-змістового блоку нашої структурної моделі входять: розробка та оновлення освітніх програм, педагогічні умови, зміст, методи та форми формування готовності майбутнього логопеда до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі та формування комунікативно-мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку.

Сучасні швидкоплинні зміни у житті суспільства постійно впливають на формування ринку праці. Відслідковуючи зміни та соціальні запити, ЗВО також змінюють траєкторію напрямів підготовки фахівців, розробляючи нові, або удосконалюючи вже існуючі програми. Процес розроблення освітньої програми у ЗВО передбачає визначення фахового профілю, основу якого складають певні компетентності. Усі сучасні освітні програми спеціальності 016 Спеціальна освіта, Логопедія, при розробці спираються на «Стандарт вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта» [9]. Процес розроблення чи удосконалення освітньої програми обов'язково проходить у декілька етапів:

– через консультації з академічною спільнотою, роботодавцями, професійними спільнотами, враховуючи потреби студентів та ринку праці визначається аналіз потреб з перспективою подальшого розвитку;

– згідно стандартів якості освіти та рекомендацій Європейських стандартів, розробляється загальна концепція програми, тобто визначаються цілі, структура, перелік компетентностей й зміст;

– наступними етапами є зовнішня експертиза програми та офіційне затвердження у ЗВО;

– після проходження апробаційного періоду відбувається етап моніторингу та акредитації. Проходження даних етапів дає можливість побачити слабкі сторони, можливі варіанти змін освітньої програми та пройти етап внесення змін, спираючись на потреби усіх зацікавлених сторін.

На нашу думку, для повноцінного розвитку освітньої програми та формування професійної готовності майбутнього логопеда до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку, одним із головних факторів успіху є створення оптимально комфортного освітнього середовища [11].

У розроблену структурну модель, ми включили декілька, на нашу думку найбільш значущих груп умов, які сприяють формуванню професійної компетентності, а саме:

– науково-методичне забезпечення навчальних дисциплін, спрямованих на підготовку фахівців в умовах інклюзивного навчання: навчальні плани, робочі програми, силабуси з усіх дисциплін, програми практик, підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, матеріали для перевірки навчальних досягнень, завдання до семінарських, практичних та лабораторних занять, індивідуальні завдання та завдання для самостійної роботи, методичні матеріали з питань виконання курсових дипломних робіт тощо;

– розробка нових дисциплін відповідно до соціального запиту та систематичне оновлення програмового змісту курсів циклу професійної підготовки та підготовки в межах спеціальності, відповідно до сучасних потреб. Умови, в яких живе суспільство та зміни, які в ньому відбуваються, вимагають від ЗВО швидких реагувань, оскільки змінюються запити суспільства і кожний ЗВО в межах своєї автономії може редагувати навчальні плани.

– застосування сучасних методів та прийомів організації навчального процесу та подачі матеріалу (словесні, наочні, практичні, інтегровані, інтерактивні, інноваційні, в тому числі й дистанційні тощо);

– розвиток практико-орієнтованої складової навчання (підвищення рівня партнерських відносин зі стейкхолдерами). На сучасному етапі реформування вищої освіти, практико-орієнто-

вана складова відіграє одну з важливих ролей в освітньому процесі ЗВО, оскільки на ринку праці відбувається постійна конкурентна боротьба за висококваліфікованих спеціалістів, тому взаємодія ЗВО із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами), стає дедалі більш плідною. Постійний діалог зі стейкхолдерами має важливе значення для розуміння їхніх очікувань та, відповідно, має враховувати інтереси здобувачів вищої освіти, викладачів, адміністрації, роботодавців та інших груп. Діалог на основі довіри є ключовим елементом встановлення довгострокових партнерських відносин, які дозволяють підвищити якість освіти та розвиватися ЗВО відповідно до потреб суспільства. Зворотній зв'язок від стейкхолдерів дозволяє вчасно вносити корективи у навчальні плани, адаптувати програми, враховуючи потреби суспільства та ринку праці та готуючи студентів до сучасних різноманітних викликів. Відповідно, така плідна взаємодія призводить до розгалуження мережі баз практичної підготовки: ЗДО різних типів; ЗЗСО, в тому числі й інклюзивні; інклюзивно-ресурсні центри; установи соціального захисту; різні громадські, волонтерські організації; медичні заклади, дитячі центри тощо;

– ефективне використання навчальних лабораторій. Як у часи очного навчання, так і в тривалій період дистанційного навчання, впродовж пандемії COVID-19, та навіть під час війни в Україні, які суттєво вплинули на процеси організації навчання, суспільного та особистісного життя, навчальні лабораторії відіграють важливу роль в освітньому процесі ЗВО. Незважаючи на важкі умови, навчальні лабораторії ЗВО дозволяють студентам знайомитися з сучасними методиками та технологіями, брати участь у заходах, які спрямовані на здобуття ними практичних навичок та отримати певний досвід;

– постійне підвищення кваліфікації та професійний розвиток науково-педагогічних працівників. Ефективне навчання здобувачів вищої освіти не можливе без постійного професійного саморозвитку та підвищення кваліфікації викладачів ЗВО. Для того, щоб підготувати вмотивованого майбутнього фахівця, який буде здатний виконувати свої професійні обов'язки та конкурувати на сучасному ринку праці, викладачам необхідно тримати руку на пульсі нагальних потреб суспільства, постійно розвивати й удосконалювати свої навички, слідкувати та знайомитися з інноваціями, які стрімко з'являються у нашому житті. Цікаво поданий навчальний матеріал, значно підвищує мотивацію студентів у навчанні та робить сам процес навчання більш захоплюючим.

Відповідно, до змісту нашої структурної моделі, включено такі структурні компоненти як:

– види організації змісту – аудиторний та позааудиторний;

– компоненти складу змісту – теоретичний, практичний, емпіричний;

– способи пізнавальної діяльності – репродуктивний та пошуково-дослідницький.

Теоретико-пошуковий етап нашої структурної моделі містить в собі аспект теоретичного обґрунтування та аналіз наукових підходів, концепцій та моделей, які стосуються професійної діяльності логопеда, що дозволяють сформулювати необхідну базу знань для подальшого здійснення практичної діяльності. Також, даний етап охоплює цілеспрямовану діяльність, яка зосереджена на розвитку мотиваційної сфери майбутніх фахівців-логопедів та формування позитивного образу майбутньої професійної діяльності, завдяки сучасним інтерактивним методам навчання.

Діяльнісно-практичний етап дає змогу розширити та поглибити теоретичну базу здобувачів, напрацювати арсенал практичних вмінь і навичок, розвинути професійно-творчу активність для розв'язання професійних завдань.

Діагностико-аналітичний етап містить в собі моніторинг, аналіз та оцінку рівня оволодіння студентами теоретико-практичними знаннями, вміннями та навичками, які вони набули на попередніх етапах навчання.

Результативно-рефлексивний етап підготовки майбутніх логопедів містить в собі оцінку досягнутих результатів та рефлексію процесу навчання. На даному етапі майбутні логопеди можуть проаналізувати якість та результати своєї участі у навчально-виховній діяльності, тобто, усвідомити та визначити сильні й слабкі сторони, а викладачі мають змогу проаналізувати та розробити стратегії подальшого професійного розвитку, а також оцінити ефективність використання методів навчання й за потреби визначити інші. Завдяки такій рефлексії, викладачі мають змогу більш ефективно та індивідуалізовано підходити до процесу навчання, коригуючи та змінюючи методи навчання.

Вважаємо, що першочергове місце у системі таких заходів займає розробка освітніх програм у галузі спеціальної освіти та логопедії зокрема, що містять у собі дисципліни, які будуть забезпечувати основи теоретичної та практичної підготовки студентів, відповідно до суспільного запиту та інновацій в освіті. Також, слід зазначити, що успіх теоретичної та практичної підготовки буде залежати від методів, прийомів та форм навчання, оскільки вони мають значний вплив на формування та розвиток професійної компетентності та формування готовності до здійснення професійної діяльності.

Діагностико-результативний блок структурної моделі передбачає діагностику та моніторинг результативності готовності майбутніх фахівців до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі за такими компонентами:

- компоненти готовності: професійно-особистісний, емоційно-ціннісний, комунікативно-когнітивний, діяльнісно-поведінковий.

- критерії готовності: теоретико-когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-мовленнєвий, діяльнісно-практичний;

- показники формування готовності;

- рівні готовності до здійснення професійної діяльності: високий, достатній, задовільний, низький.

Подальше дослідження вимагає більш деталізованого опису компонентів та критеріїв, за якими будемо здійснювати діагностику готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

Одним із компонентів нашої структурної моделі є професійно-особистісний компонент. Слід зазначити, що професійно-особистісний компонент готовності майбутнього логопеда до здійснення професійної діяльності, розглядається науковцями як інтегральне ціле, що включає в себе загальні і специфічні компоненти.

При встановленні показників комунікативно-мовленнєвого критерію професійно-особистісного компоненту, увага була зосереджена на тих аспектах, які сприяють ефективній міжособистісній комунікації у професійній діяльності.

Ось деякі з них:

- мовна культура, тобто володіння нормами літературної мови, дотримання правил етикету в спілкуванні;

- здатність ясно та логічно формулювати та свої думки як усно, так і письмово, використовуючи професійну термінологію;

- вміння слухати та розуміти співрозмовника, його емоційний стан та відповідно реагувати; аргументовано доводити власну точку зору та впливати на думку інших;

- здатність встановлювати комунікативні зв'язки в процесі командної роботи, розподіляти обов'язки, підтримувати колег та досягати спільних цілей;

- вміння розуміти емоційні та соціальні потреби учнів з ООП та їх батьків та будувати позитивні з ними, а також з колегами, керівництвом, організаціями, використовуючи ефективні комунікативні стратегії;

- здатність вирішувати конфлікти та знаходити компроміси, зберігаючи при цьому професійні стосунки;

Дані показники дозволять нам визначити, наскільки студенти готові до здійснення професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища, та їх здатність до взаємодії з різними соціальними групами, колективами (дітей, батьків, колег) та організаціями.

Здійснення оцінки професійно-особистісного компоненту за діяльнісно-практичним критерієм

передбачається на основі виокремлених наступних показників:

- здатність застосовувати теоретичні знання на практиці, виконувати професійні завдання ефективно та якісно;

- здатність впроваджувати нові методи та технології у професійну діяльність, генерувати нові ідеї та рішення;

- вміння планувати, організовувати свою роботу, управляти часом та ресурсами, аналізувати свою діяльність, виявляти помилки та шукати шляхи їх виправлення, постійно вдосконалювати свої навички;

- здатність ефективно взаємодіяти з різними соціальними групами, розуміти соціальні процеси та адаптуватися до них, дотримуючись професійних етичних норм та стандартів якості у своїй діяльності;

- вміння управляти своїми емоціями та емпатія до інших;

- вміння адаптуватися до змінних умов та здатність швидко навчатися;

На нашу думку, наявність у студентів вище зазначених вмінь, надасть майбутнім фахівцям-логопедам можливість стати конкурентоспроможними на ринку праці та досягти успіхів у побудові професійної кар'єри.

Виокремлені у нашому дослідженні критерії та показники містять в собі сукупність професійних знань, вмінь, цінностей, мотивів взаємопов'язаних між собою є необхідними для встановлення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх логопедів. Під рівнем сформованості професійної готовності майбутніх логопедів розуміють комплексну характеристику, яка відображає ступінь оволодіння необхідними знаннями, вміннями, навичками та особистісними якостями, що забезпечують ефективне виконання професійних обов'язків (Рис. 2).

Висновки і пропозиції. Запропонована структурно-функціональна модель готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі, підкреслює, що сучасний логопед має володіти широким спектром професійних знань та вмінь, щоб допомогти дітям дошкільного віку з різними психологічними порушеннями та порушеннями мовлення, зокрема, оволодіти базовими основами комунікативно-мовленнєвої компетентності.

Визначено, що система професійної підготовки фахівців-логопедів має бути гнучкою та динамічною для того, щоб підготувати висококваліфікованого, креативного фахівця, готового до змін, саморозвитку та самовдосконалення.

Виокремлені компоненти, критерії, показники готовності майбутніх логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей

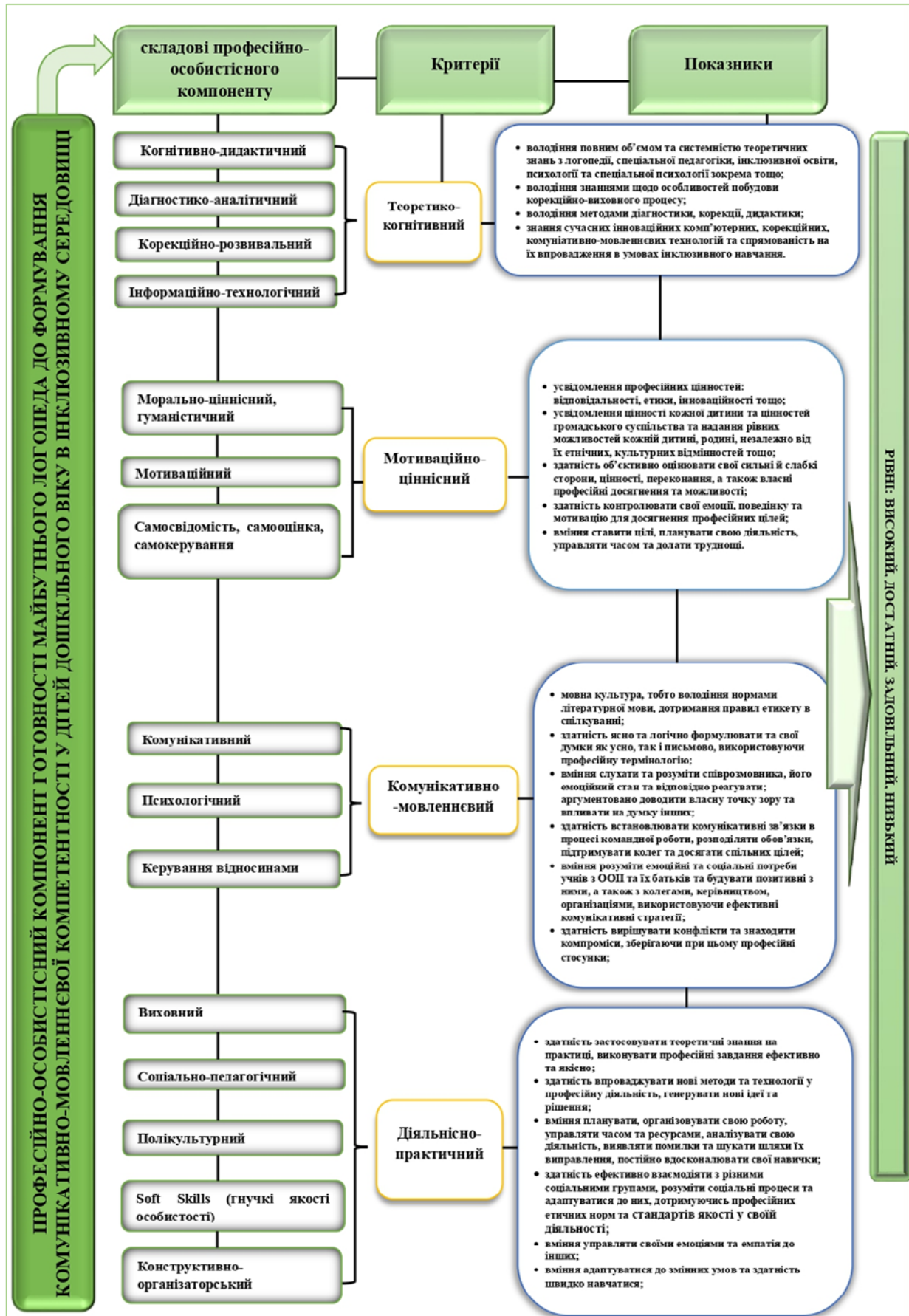

Рис. 2. Структура професійно-особистісного компонента

дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі надають можливість продовжити дослідження та визначити рівні готовності здобувачів вищої освіти.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с. С. 1405.
2. Гилярська О. І. Формування професійно орієнтованої риторичної компетентності майбутніх учителів у педагогічних коледжах : дисертація ступеня доктора філософії 015. Житомир, 2023. 354 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/36650/1/dys-Gilyarska.pdf>
3. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи : теорія, практика, історія : навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2014. 416 с. С. 52. URL: <http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/pedagogikavsh.pdf>
4. Закон України «Про вищу освіту». 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Каплієнко А. І. Теоретичні засади моделі формування готовності майбутніх учителів-логопедів до роботи в умовах інклюзії. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Збірник наукових праць. Випуск 15, 2020. С. 78–90. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/569/528.pdf>
6. Кузенко О. Формування фахової компетентності майбутніх учителів-логопедів в процесі професійної підготовки. *Освітній простір України*. № 14, 2018. С. 89–96.
7. Мартинчук О. В. Дисертація теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : дисертація ступеня доктора педагогічних наук 013. Київ, 2019. 614 с. URL: https://ispukr.org.ua/articles/19/19061814_d.pdf
8. Немченко С. Г. Педагогіка вищої школи : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2014. 534 с. URL: http://sad-institut.com.ua/files/asp_pedagogika_pidruchnik.pdf
9. Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти. Наказ МОН № 1583 від 29.12.2023. URL: https://uu.edu.ua/upload/Osvita/Navch_metod_d_t/Standarti/N1583_29-12-23.pdf
10. Соха Н. В. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх логопедів як наукова проблема. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 4 (48). С. 89–96. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics>.
11. Соха Н. В. Вплив освітнього середовища на особистісний розвиток викладачів та здобувачів вищої освіти. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 24 жовт. 2024 р.) Запоріжжя : ЗНУ, 2024. С. 119–121. URL: https://www.znu.edu.ua/faculty/spp/nauka/ped/zb_rnik_konferents_yi_oos_2024_1_.pdf.
12. Філософський енциклопедичний словник. НАН України. Київ : Абрис, 2002. 751 с. С. 391. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnynk.pdf
13. Черніченко Л. А. Підготовка майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти : дисертація ступеня доктора філософії. Умань, 2020. 330 с. URL: <https://1ll.ink/dK6uG>

Sokha N. Components, criteria, indicators of the formation of the readiness of future speech therapists for the formation of communicative-speech competence of preschool children

The article presents a detailed study of the conceptual and theoretical foundations of the development of a structural model of the readiness of future speech therapists for the formation of communicative-speech competence of preschool children in an inclusive environment. In particular, the article considers the definition of the concepts of «structure» and «model».

The author identifies external and internal factors affecting the readiness of future speech therapists. External factors include the reform of the education system, higher education, in particular, and the increase in social demand for the training of future speech therapists in accordance with the requirements of the standard of higher education in the specialty 016 Special education, Speech therapy, able to work effectively in conditions of inclusion. Internal factors are associated with pedagogical conditions for creating an environment that fosters professional competence and personal qualities of future speech therapists necessary for successful practice.

The study analyzes in detail each of the blocks of the proposed structural model: methodological-target, organizational-content and diagnostic-effective. The article defines the purpose, principles, methodological approaches, and stages of readiness formation, as well as methods and forms of implementing the structural model. The structure of the model identifies four key components of readiness: professional-personal, emotional-value, communicative-cognitive and activity-behavioral. Each of these components indicates important aspects of the readiness of the future speech therapist to carry out professional activities. To assess the proposed levels, four criteria were used: theoretical-cognitive, motivational-value, communicative-speech, activity-practical. In accordance with certain criteria, the author proposed indicators of determination.

Prospects for further research are related to the practical verification of the effectiveness of the introduction of a structural model for the training of applicants for higher education in the specialty 016 Special Education, Speech Therapy.

Key words: *structural model, readiness of speech therapists, children with special educational needs, inclusion, speech therapist.*